

Millä ihmeen silmällä?

Harri Kalha

Visibility is a precondition of surveillance - - . Once we agreed to be seen, we also agreed to being policed.

Leo Bersani, 1995

[T]here is no guarantee that exposing the naturalized status of heterosexuality will lead to its subversion. Heterosexuality can augment its hegemony through its denaturalization, as when we see denaturalizing parodies that reidealize heterosexual norms without calling them into question.

Judith Butler, 1993

Pink TV on ihan kiva juttu, mutta aina välillä se saa näkemään vähemmän vaaleaa punaista. Otetaan vaikka Nelsonen ”Sillä silmällä” -muuttumisleikki (*Fab Five*, USA), eli nuo heteromiehen ympärillä hösäävät tarmokkaat tyyliniekat. Pointtini ei ole, että ”onhan niitäkin homoja, jotka eivät ymmärrä muodin ja sisustustrendien päälle” -eläköön puolestani harmittomat stereotyypit. Mutta jotain turhan sopivaa on näissä keijukaisissa¹, jotka sirottelevat tähtisumua heterosankarin ympärille tehdäkseen hänestä vielä paremman heteron.

Onhan se ihan *fab*, että Tuhkimona on mies, vieläpä tuo

kovasti kriisiytynyt lajike nimeltä heteromies. Ja voi ihme, että ohjelman tuottajat onnistuvatkin kerta toisensa jälkeen löytämään niin hienoja homofobialle immuuneja näytekappaleita!

Mutta onko tämä kaikki sittenkin liian (sisä)siistiä olakseen totta? Voisiko esimerkiksi ajatella, että muuttumisleikin kohteena olisi edes kerran joku ”normaali” -homofobiaansa avoimesti ilmentävä - heteromies, jonka annettaisiin ihan reilusti hermostua siitä, että habitus-ekspertti Carson tulee liian lähelle lääppimään? Miksei?

Onko *Fab Five* sittenkin vain Yhdistyneiden Heteroiden salajuoni, jonka tarkoitus on viekoitella homot ja lesbot kiltisti ulos kaapista ja valokeilaan - ja sitä kautta karamellitaloon, jossa heille lyödään pinkki poltinmerkki otsaan ennen sulattamista makeisiksi, hom(e)o-paattiseksi heterorehuksi? Älkää veljet ja sisaret vain menkö lankaan ja tulko hyväuskoisina ulos - paitsi jos todella uskotte, että myyttinen kykynne stailata, disainata ja kokata itsenne valtavirran sydämiin pelastaa teidät sulatusuunin kauhuilta.

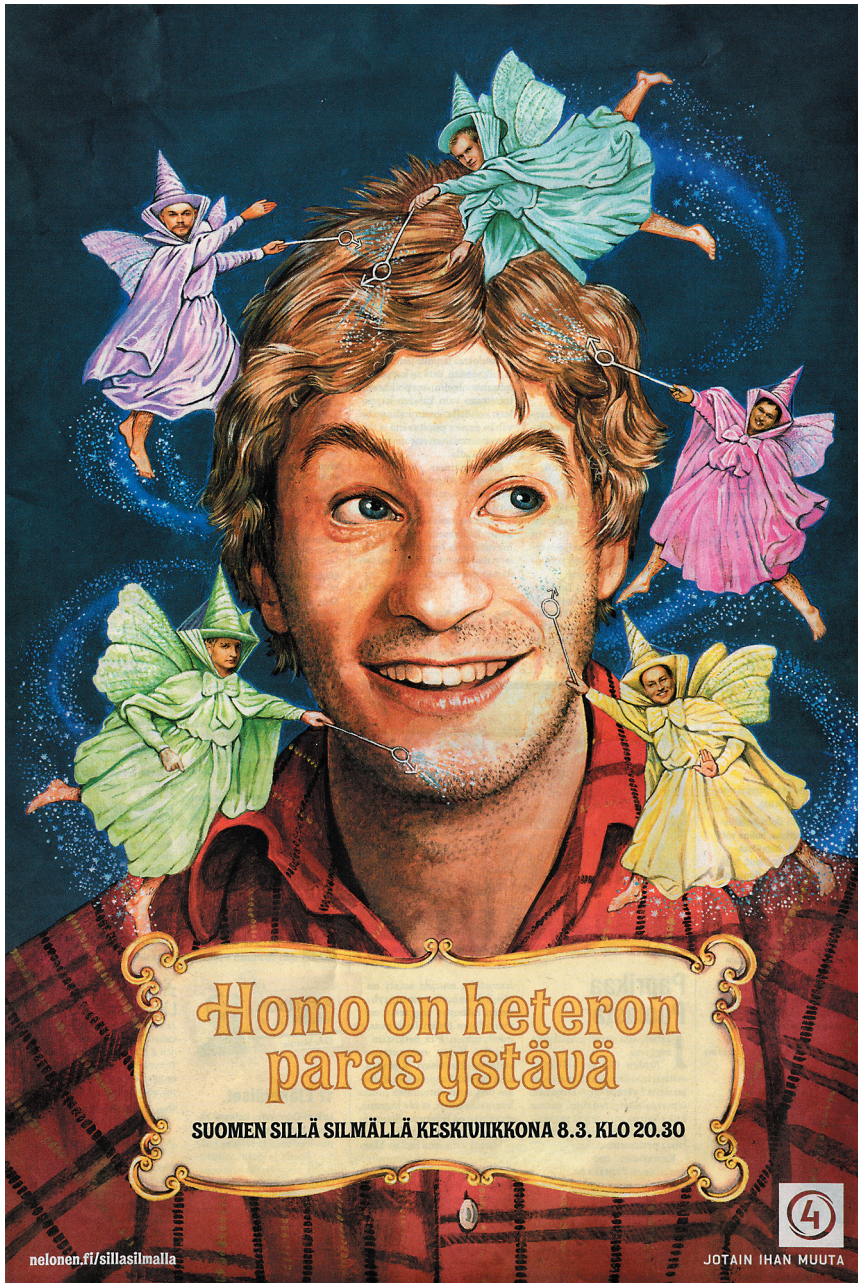
Ei silti, kyllä Vauhdikkaan Viisikon humanitäärisistä ihmeteista periaatteessa hyvä mieli tulee. Ja erilaiset muuttumisleikit, nehän ovat aina olleet pervouden ytimessä. Kukapa ei heltyisi avuttoman heteromiehen edessä, kun

SQS
02/06

70

Pervopeili
puheenvuorot

Harri
Kalha

Mainos Helsingin Sanomien NYT-liitteessä maaliskuussa 2006.

hänet laitetaan uuteen ”uskoon”; kukapa ei eläytyisi romanssin, kosiomenojen ja avio-onnen ihmeisiin, varsinkin, kun kehyksiksi loihditaan suvaitsevaisuuden eetos. Mitäpä siitä, että kaiken mieltä kohottavan solidaarisuuden taustalla vaikuttaa lopulta pussauskopin tulosvastuu: ... *first comes love, then comes marriage, then comes baby in the baby carriage.*² Hupaisaahan se vain on, että pussauskopin puhtaanapitolaitosta johtaa joukko hinttarijattaria – vahvistamassa instituutioita, joihin heillä ei ole osaa eikä arpaa.

Piste i:n päällä oli Suomessa 14.6.2006 esitetty jouluihin jakso otsikolla ”Paolo Povo, viitosten isä”. Jaksoa hallitsi lapsen figuuri (peräti viisinkertainen, jos Jeesus-lastat ei lasketa mukaan) ja siihen kiteytyvä reproduktiivinen futurismi: pöytä on katettu tulevaisuudelle.³ Jouluaatto valmisteltiin erikoisen symmetrian hengessä: viisi lasta, viisi (lapsenomaista) homoa – molemmat jotenkin irrallaan ympäröivästä yhteiskunnasta, mutta silti niin kiinni siinä. Vaippoja vaihdettiin ihan homona. Familialismin hengessä Carson innostui jopa naittamaan perheen lapsukaisia shoppailun lomassa kohdattuihin toisiin mukuloihin – nuorena se on vitsa väännettävä. ”Kulttuurintuntija” Jai asennutti lopuksi valvontajärjestelmän perheen kotiin. ”Te olette niin taitavia isiä ja äitejä”, kehui perheenisä Paolo. Niinpä niin.

Viisikon halut (ruumiilliset sellaiset, kyllä kai keijutkin muuta haluavat kuin *Dolce & Gabbanaa* tai *Pradaa*) näyttävät sarjassa vaivaisina vitseinä, epätoivoisena campinä ja tyhjänä flirttailuna: ”*Honey*, olen käytettävissä sitten kun tyttöystäväsi jättää sinut” (tai jotain tähän tyyliin),

sanailee Carson, taitava kyynikko. Formaattiin kuuluu objektina olevan heteromiehen ”toverillinen” koskettelu – tämä kiusoittelu lähenee kiusallisen häirinnän rajaa, muttei koskaan ylitä sitä. Voisiko kamera joskus työntyä kulissien taakse ja näyttää Carsonin polvillaan ”utelias” pehmenneen (eli kovettuneen), aseensa riisuneen (eli paljastaneen) heteromiehen edessä itse teossa? Miksei?

Siksi tietysti, että heterokodissa toteutuva *immaculate conception* kaikkine kinkkisine kosketteluineen vaatii näiden homo-olentojen – hilpeiden halihomojen – neitseellistä ”koskemattomuutta”. *Hali ja halu* ovat eripuraisia asioita, sinänsä kiitettävän radikaalipervo ajatus, jonka ymmärsi jo Freud.⁴ Mutta *Pink TV:n* pussauskopissa todelliselle pervosopimattomuudelle ei ole sijaa – vaikka sieltä muka kuuluukin niks ja naks – juuri siksi, että halihomolla ei voi olla halua, paitsi subliimia ”halua tyyliin”⁵ (*will to style*) ja itseironista ”halua campiin” (*Will To Grace*). Nämä ovat pohjimmiltaan saman negaation eri oireita. Homon täytyy pysyä satumaisten lainausmerkkien sisällä pysyäkseen hallittavana – eli *hallittavana*, sanoisi homostelun teoretikko Leo Bersani (ks. epigrammi artikkelin alussa⁶), jos sattuisi katsomaan ohjelmaa edes toisella silmällä. Satumaisen, hal(l)ittavan homo-olion kauniiseen kätöseen ei kuulu hiki, sylki tai mälli, vaan kampa, geelipurkki – ja Mastercard, joita hän vinguttaa sitäkin löysemmin rantein.

Paljon vinompi (koska niin suora) väännelmä samasta ohjelmaformaattista on Sub TV:n *Pimp My Ride*, jossa erilaiset machomiehet virittelevät toinen toistaan komeampia vehkeitä paraatikuntoon. Miehet ovat mustia tai latinoita, siis rodulla ja luokalla (ja sitä kautta ”matalalla” halulla)

merkittyjä. Toista maata siis kuin fabulöösi stailarivii-sikkomme: Jain latinous on sublimoitu ”kulttuuriksi” (ei latino, vaan latinisti); vitivalkoisen Carsonin jiddishin-kieliset letkaukset (”She’s *verklemt*”) jäävät harvinaisiksi viittauksiksi rotuun, mutta ne ovatkin puhdasta campia. Mitä luokkaan tulee, halihomot ovat aina *upward and mobile*.

Viritetyissä vehkeissä homososiaalisen rituaalin (*tuunaamisen*) ja ”duunaamisen” (nätiksi laittamisen) pohjimmainen yhteys paljastuu perinteisemmän pervosti, ilman halihomouden hyväatekevää läsnäoloa. Nämä tatskoilla ja trimmaamattomalla lihalla stailatut haltija-äijät edustavat arkkityyppistä hemmostelua.⁷ Heidän tuunaamisen halunsa on totisinta totta; samalla juontaja Xhibitin virnuilevat ilmeet varmistavat, että camp-viestillekin jää tilaa. Ok, ilmassa on aavistus homofobiaa, mutta vain aavistus, ja ainakin se tuntuu olevan totta eikä tarua.

Sillä silmällä -formaattiin kuuluva loppukohtaus on puhuva: kun h-hetki vihdoin toteutuu, homojen kohtalona on jäädä ulkopuolisiksi (niin *in* kuin he ovatkin, he ovat auttamatta *out*; *auf Wiedersehen*, sanoisi tuoreemman tyyliohjelman juontaja Heidi Klum). Tässä piilee myös ulostulon paradoksi, jonka *Fab Five* osoittaa järkyttävällä tarkkuudella. Viisikon oma tila, uusi kaappi, on avoin ja ilmava (*out = in*), mutta kalseaksi futuristiseksi (terveisää Edelmanille) vitriiniksi disainattu kammio on edelleen kovasti erillään normaalimaailmasta (*in = out*), josta sitä tarkkaillaan silmä kovana.

Pimp My Ride -sarjan makeover-mekaanikot osallistuvat pimppauksen kohteeksi päässeän henkilön iloiseen

jälleennäkemiseen autonsa kanssa, mutta sen jälkeen he katoavat kuvasta (= heillä on elämä). Fab Fivella klassinen, katarttinen *Häpy End* toteutuu aina jossain toisaalla viisikon jäädessä juhlimaan taulutelevisiostaan etäistä (hetero)kliimaksia, josta he eivät pääse osallisiksi, vaikka ovatkin tehneet sen todeksi. *Forever on the outside looking in?* Vai onko loppukohtauksen etäännyttävä asetelma tietoinen veto, ohjelman tekijöiden tapa asettaa näytteille – ironisesti, *sillä ihmeen silmällä* – vanha sosiaalinen dynamiikka, raadollinen jako ”meihin” ja ”toisiin”?

Ketkä itse asiassa jäävät ulkopuolelle? Viisikko, jolle pussauskopin romanssi on aina vain leikkiä, vaiko leikin todesta ottava heteropari? Onko kaapin paikka sittenkään enää niin selvä? Ehkä kaappia *an sich* ei enää olekaan, on vain monenlaisia kaappeja, joiden virtuaalisista kuvajaisista saamme tuijotella toisiamme?

”Jos hintit neuvoisi mulle miten mun pitää pukeutua, olisin ihan pellen näköinen”, kommentoi Juice Leskinen *Seurassa* (n:o 21/2006). Epäilemättä. Mutta niin olisin kyllä minäkin. Jään ehkä mieluummin vanhaan tuttuun kaappiin viihtymään, katsomaan pervosti vaikkapa viritettyjä vehkeitä. Ja ehkä korkeintaan unelmoimaan ohjelmasta, jossa Xhibitin äijäporukka näyttää *Fab Fiven* pojille, mitä kuuluu ja kuka käskää.

Tämä artikkeli syntyi kommenttina kevään Yöpervos-paneeliin, jonka aiheena oli homojen medianäkyvyys ja Pink TV.

Jälkisanat

Artikkelia kirjoittaessani tapahtui jotain, mikä sai minut epäilemään, haluanko lainkaan julkaista näinkin kevyessä tyyllilajissa tuotettua kritiikkiä, vieläpä sellaista, jossa luodaan lennokasta vastakkainasettelua *homojen* ja *homojen* (halien ja vähemmän halien) välille. Paranoidiin mieleeni hiipii jälleen yksi salajuoniteoria: onko populaaripervouden yhtenä piilevänä funktiona kääntää ”meidät”, homot ja muut lesbot, toisiamme (ja samalla itseämme) vastaan? Puukotamme toisiamme selkään, kritiikin ja teorian varjolla – mutta näköjään myös kirjaimellisesti – enkä haluaisi millään tasolla osallistua tällaiseen väkivaltaan.

Helatorstaina yhdeltä halittavalta homolta vietiin henki. Uutinen Professori Kari S. Tikan murhasta pysähdytti monet ja salpasi hengen niiltä meistä, jotka olimme saaneet viihtyä Tikan seurassa. Tikka oli paitsi tieteen ja taiteen, myös campin ystävä ja aina valmis taittamaan korkealentoisintakin kulttuurikeskustelua huumorilla. Niinpä julkaisen tämän artikkelin kaikessa problemaattisuudessaan omistaen sen Kari Tikan muistolle ja päättäen sen vakavalla sävyllä. Seija Sartti kirjoitti muistokirjoituksessaan (HS 30.5.2006): ”Tikka aikoi jatkaa kohti vanhuutta avarakatseisen uteliaana ja monipuolisesti nautinnonhaluisena, mutta tämä asenne vei häneltä hengen.” On pakko kysyä: (*nautinnon*)*haluko* Tikan hengen vei, vaiko kaksi häiriintynyttä miestä? Mielikuva halihomosta, joka kompastui omaan haluunsa, tarkoittaa hyvää, mutta tekee pahaa.

Viitteet

1. Ei pidä unohtaa, että *fairy* (= keiju, hintti, neiti) on pahimman luokan haukkumasana, jonka subversiivinen haltuunotto ei yrityksistä (esim. *Radical Fairies*) huolimatta ole onnistunut samassa määrin kuin esimerkiksi *queer*-sanana.

2. Käsitteellä pussauskopin tulosvastuu kuvaan sitä lapsimielistä futurismia, jota Lee Edelman (2004) tilittää pienen suuren kirjansa verran ja josta hän puhui kovin valloittavasti vieraillessaan Pornoakatemiassa 20. ja 21.4.2005. Edelmanille queeriys on vastavoima ”pro-natalistiselle” sosiaalisen sikiämisen ideologialle, joka nostaa lapsen figuurin eli pienokaisen diskursiivisen hahmon ”yhteisen” tulevaisuuden pyhäksi kuvaksi ja suojelukohteeksi (reproduktiivisen futurismin käsitteestä Suomen kontekstissa ks. myös Kalha 2005, 278 ja viite 739).

3. Viittaan tässä jälleen Lee Edelmanin diagnoosiin (ks. edellinen viite): jos queeriys nimeää sen, joka ei vanna lapsen nimiin, niin kiltti, ihanteellista heterosuhdetta ja lapsen figuuria paapova *Fab Five* on Toisin TV:n *Back To the Future*.

4. Freudille kulttuuri (*hali*) ja vietti (*halu*) ovat vastakkaisia voimia, ensimmäisen toteutuminen vaatii jälkimmäisen uhraamista: heti kun ”seksuaalinen vietti alistuu kulttuurin vaatimusten ikeeseen”, Freud pohti vuonna 1912, ”se menettää kykynsä antaa tyydytystä”. Tämä ”kyvyttömyys” on kulttuuristen saavutusten edellytys. Kuten tunnettua, Freud kutsui tätä dynamiikkaa sublimaatioksi, ja sen kouluesimerkistä kävivät kulttuurille ja estetiikalle omistautuneet homot (Freudin Leonardo da Vincistä on yllättävän lyhyt matka meidän aikamme *Fab Fiveen*; ks. myös seuraava viite). Freudin ajattelua leimaava negaation logiikka on hyvä pitää mielessä: hyvä homo on haluton homo, sellainen, joka uhraa oman ruumiinsa kauneuden – Taiteen, Hali-woodin tai Toisin TV:n – alttarilla. Sublimaation, este-

tisoidun homouden ja homouden estetisoimisen perinteestä ks. Kalha 2005, op. cit., 289–290, 292–295.

5. Ranskalainen populaaritieteilijä ja tyyliniekka Octave Uzanne kirjoitti 1892: ”Mies, joka rakastaa asumuksensa somistamista ajattelee sitä kuin rakastunut rakastajatartaan” (sit. Kortelainen 2005, 179). Somistaminen voidaan siis ymmärtää halun sublimoituna muotona. Homomiehen on ainakin julkisuudessa paras haluta vain somista(mist)a, onhan se huomattavasti suotavampi halun muoto kuin esimerkiksi miehenhalu. Ironista kyllä, sisustusta pikkutarkasti puunaava homomies tulee performoineeksi miehenhalun symbolista kipupistettä: anaalisuutta. Anaalisuus (freudilaisittain ymmärrettynä) oireilee tarkkana silmänä, esteettisyytenä ja sisäsiistytynä, anuksen ja anaalierotiikan luonnollista ”likaisuutta” torjuvana reaktiomuodostelmana. Tatu Vaaskivi tiivistä 1938: ”[A]naaliset perversiot kehittävät usein ylenmääräistä esteettisyyttä, ja mitä kohonnein kaunosieluisuus väreilee kuin mätänemistä ilmaisevana fosforinhehkuna homoseksuaalisen elämän yllä.” (Ks. Kalha 2005, op. cit., 294.)

6. Näkyvyys voi olla kontrollin muoto, eikä medianäkyvyys poista homofobiaa, Bersani muistuttaa. Bersanin kritiikki homojen ja lesbojen assimilaatiopyrkimyksiä kohtaan kiteytyy kirjassa *Homos* (1995). Homofobisen Amerikan loputonta homonälkää (jo 10 vuotta sitten!) ihmettelevä Bersani varoittaa de-seksualisoimasta queeriyttä ja puolustaa sopimattomaan haluun liittyvää subversiivista ”antikommunitaarisuutta” (ibid., 7, 11). Ajatus vertautuu joltain osin Edelmanin antifuturistiseen polemiikkiin; molempien taustalla tuntuu vaikuttavan jonkinlainen homostelunostalgia – ”ruumiillinen” eetos, jolle en toki itsekään ole immuuni.

7. Hemmostelulla tarkoitan sosiaalista ”homostelua” eli homososiaalisia rituaaleja, joiden varaan miehisten miesten kanssakäyminen paljolti perustuu.

Lähteet

Bersani, Leo 1995: *Homos*. Cambridge: Harvard University Press.

Butler, Judith 1993: *Bodies that Matter: On the Discursive Limits of "Sex"*. New York & London: Routledge.

Edelman, Lee 2004: *No Future: Queer Theory and the Death Drive*. Durham: Duke University Press.

Kalha, Harri 2005: *Tapaus Magnus Enckell*. Helsinki: SKS.

Kortelainen, Anna 2005: *Päivä naisten paratiisissa*. Helsinki: WSOY.

SQS
02/06

75

Pervopeili
puheenvuorot

Harri
Kalha